

STORTINGET

Representantforslag 141 S

(2018–2019)

fra stortingsrepresentantene Marit Arnstad, Geir Inge Lien og Emilie Enger Mehl

Dokument 8:141 S (2018–2019)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marit Arnstad, Geir Inge Lien og Emilie Enger Mehl om en offentlig utredning om straffesakskjeden

Til Stortinget

Bakgrunn

Det pågår for tiden store endringer i justissektoren som påvirker straffesakskjeden som helhet. Regjeringen har gjennomført en strukturell reform i politiet som har ført til omfattende sentralisering og nedleggelse av 122 lensmannskontorer. I tillegg til politireformen planlegger regjeringen en reform i kriminalomsorgen, og det er satt ned en domstolkommisjon som skal vurdere ny domstolstruktur. Endringene i én etat påvirker de andre, men likevel er ikke reformene sett i sammenheng.

Politireformen er gjennomført uten å være fulgt opp med tilstrekkelige ressurser, noe som har fått store konsekvenser for det økonomiske handlingsrommet i politidistriktene og et tilstedeværende, lokalt politi over hele landet. Kriminalomsorgen og domstolene har fått store utfordringer som følge av økonomiske kutt gjennom avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen.

Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) fremhevet i sin årsmelding for 2017 at lang saksbehandlingstid i domstolene er et betydelig problem. Det ble vist til at saksbehandlingstiden i flere saker er så lang at den innebærer brudd på Grunnloven og Den europeiske menneskerettighetskonvensjonens (EMK) krav til avgjørelse innen rimelig tid. Problematikken ble fulgt opp i NIMs årsmelding for 2018, som understreket at

kravet til uavhengige domstoler kan legge føringer for finansieringen av domstolene og hvordan systemet for dette bør innrettes. Det ble lagt vekt på at domstolene må sikres finansiering slik at de kan fatte avgjørelser innen rimelig tid. Årsmeldingen pekte videre på at flere sentrale aktører i justissektoren i 2018 har uttrykt sterk bekymring for manglende finansiering av domstolene i Norge. Forslagsstillerne viser eksempelvis til Advokatforeningens årstale 2018, som var viet til domstolenes store behov for økte ressurser under tittelen «Vern rettsstaten, styrk domstolen».

Kriminalomsorgen har også store ressursmessige utfordringer. Innholdet i soningen blir dårligere, programvirksomheten som skal bidra til rehabilitering, går ned, og flere isoleres enn tidligere. Fengselsansatte melder fra om svært krevende arbeidsforhold som følge av ressursknapphet, noe som blant annet går ut over sikkerheten til både de innsatte og de ansatte. I en kronikk i Aftenposten 27. mars 2019 skrev lederen i Oslo Fengselsfunksjonærers Forening at «situasjonen i kriminalomsorgen er kritisk. Nå tåler vi ikke flere kutt». Den økonomiske situasjonen har vært kritisk over flere år. I forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for 2018 uttalte fengselsjefen i Bergen fengsel at «økonomisituasjonen har vært prekær i årevis». Daværende direktør i kriminalomsorgsdirektoratet sa at «[d]et virker som den meget anstrengte budsjettsituasjonen for 2018 utvikler seg til å bli tilnærmet uhåndterlig», og det ble holdt krisemøte i Justis- og beredskapsdepartementet. Leder i Norsk Fengsels- og Friomsorgsforbund sa i en kommentar til dette at «situasjonen har vært uforsvarlig de tre-fire siste årene». Samme leder skrev i en kommentar til Granavolden-plattformen på frifagbevegelse.no 30. januar 2019 at

«plattformen løser på ingen måte problemene i kriminalomsorgen – verken på kort eller lang sikt: på kort sikt er særlig ressursituasjonen alarmerende, spesielt for bemanning. På lang sikt står hele strukturen i spill, med omorganisering – og privatisering.»

Av ulike årsaker leverer ikke politiet i dag like mange saker i systemet som en skulle forvente. Reformen er en del av forklaringen, i tillegg til dårlig økonomisk handlingsrom og knappe ressurser. Dette gjør at domstolene foreløpig klarer å overleve de store økonomiske kuttene som er gjort, selv om de må kutte i flere titalls stillinger. Det at politiet fungerer som en propp i straffesakskjeden gjør også at det tilsynelatende er overskudd på soningsplasser i landet. Dette brukes for å begrunne nedleggelse av fengsler, sist ved nedleggelsen av fengslene Bruvoll, Ulvsnesøy, Hassel, Sandefjord, Hof og Håvet ved behandling av statsbudsjettet for 2019.

Dersom politiet med tiden leverer flere saker enn i dag, kan en forvente at domstolene utvikler seg til en ny propp i straffesakskjeden. Skulle domstolene klare å håndtere en økt saksmengde, vil dette igjen kunne føre til økte soningskøer i kriminalomsorgen. Aktørene i straffesakskjeden må sees i sammenheng. Dette er et underkommunisert tema i dag, og det er problematisk at regjeringen slipper unna med å gjøre endringer i alle disse etatene, uten at det er sett på hvordan endringer i én etat påvirker de andre.

Sentralisering av politi, domstoler og soningsplasser innebærer i praksis en sentralisering av hele justis-sektoren, inkludert andre arbeidsplasser på justisområdet. For eksempel er mange advokatkontor lokalisert i nærheten av de lokale tingrettene rundt om i landet. Om tingretten legges ned, kan en regne med at advokatkontorene også vil flyttes bort fra området.

Teknologiske fremskritt har skapt både utfordringer og muligheter i samfunnet. Et stadig mer digitalisert samfunn har ført til fremveksten av omfattende og ofte avansert nettkriminalitet som krever store ressurser av justissektoren. Samtidig kan teknologi og digitalisering gi muligheter for mer effektive arbeidsformer for de ulike aktørene i straffesakskjeden. Forslagsstillerne vil fremheve viktigheten av at hele justissektoren får ta del i digitaliseringen. For eksempel må både de mindre og de større domstolene bli inkludert i digitaliseringsprosjektet «digitale domstoler» for å få full effektiviseringsgevinst.

Forslagsstillerne mener det er nødvendig med en offentlig utredning som ser på helheten i straffesakskjeden. For regjeringen Solberg er tilsynelatende sentraliserende strukturendringer svaret på de fleste utfordringer i justissektoren. Forslagsstillerne mener det er behov for en offentlig utredning uten føringer om strukturendringer og lokalisering. Utredningen bør ta for seg sammenhengen mellom ressursituasjonen og fremtidig kompetansebehov i politiet, domstolene og kriminalomsorgen. Utredningen må se på det ressursmessige forholdet mellom de ulike aktørene i straffesakskjeden, og den må se de pågående og planlagte reformene i sammenheng. Utredningen bør også ta for seg fremtidig ressursbehov i lys av nye kriminalitetsformer og digitalisering i de ulike etatene.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber regjeringen nedsette et offentlig utvalg for en helhetlig gjennomgang av straffesakskjeden.

24. april 2019

Marit Arnstad

Geir Inge Lien

Emilie Enger Mehl